

*Присвячено
140-річчю географії
у Львівському національному університеті
імені Івана Франка*

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
IVAN FRANKO NATIONAL UNIVERSITY OF LVIV
GEOGRAPHY FACULTY. DEPARTMENT OF ECONOMIC AND SOCIAL GEOGRAPHY
GEOGRAPHICAL COMMISSION OF SHEVCHENKO SCIENTIFIC SOCIETY
LVIV DEPARTMENT OF UKRAINIAN GEOGRAPHICAL SOCIETY

**PHILOSOPHY DOCTOR OLENA STEPANIV:
GEOGRAPHER, LOCAL-AREA RESEARCHER,
EDUCATOR**

PROCEEDINGS
International scientific online seminar dedicated
to the 130th anniversary of the scientist
(Ukraine, Lviv, December 20, 2022)

LVIV – 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ. КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ І СОЦІАЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ
ГЕОГРАФІЧНА КОМІСІЯ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА
ЛЬВІВСЬКИЙ ВІДДІЛ УКРАЇНСЬКОГО ГЕОГРАФІЧНОГО ТОВАРИСТВА

ДОКТОР ФІЛОСОФІЇ ОЛЕНА СТЕПАНІВ: ГЕОГРАФ, КРАЄЗНАВЕЦЬ, ПЕДАГОГ

МАТЕРІАЛИ

Міжнародного наукового онлайн-семінару
до 130-ліття від народження ученої
(Україна, м. Львів, 20 грудня 2022 р.)

ЛЬВІВ – 2023

УДК 91-051(477)"1892/1963"О.Степанів(06)

Д 63

Редакційна колегія: проф. Р. Гладішевський (голова), проф. В. Качмар (голова), доц. В. Біланюк (співголова), проф. О. Шаблій (співголова, відп. ред.), доц. І. Гудзеляк (співголова, відп. ред.), доц. М. Влах (заступник голів), асист. Л. Котик (відп. секретар), зав. навч. лабораторією М. Хоминець (секретар).

*Рекомендовано Вченою радою географічного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка
Протокол № 8 від 23 листопада 2022 р.*

Д 63 Доктор філософії Олена Степанів: географ, краєзнавець, педагог : матеріали Міжнародного наукового онлайн-семінару до 130-ліття від народження ученої (Україна, м. Львів, 20 грудня 2022 р.). Львів : Простір-М, 2023. 268 с.

Подано наукові статті з таких напрямів наукових досліджень: Олена Степанів: географ та освітянин; географія і війна; погляди Олени Степанів і сучасний розвиток транспорту, геоурбаністики, краєзнавства, мандрівництва; освіта, наука та енциклопедична діяльність; модерні напрями суспільно-географічних досліджень.

УДК 91-051(477)"1892/1963"О.Степанів(06)

Автори опублікованих матеріалів відповідають за підбір, точність наведених фактів, цитат, власних імен та інших відомостей. Текст подано з незначною літературною редакцією та корекцією текстів зі збереженням авторського стилю. Думка авторів статей може не збігатися з думкою організаторів наукового семінару.

Адреса редакційної колегії:

Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра економічної і соціальної географії,
вул. П. Дорошенка, 41, ауд. 56, м. Львів, 79000

Тел.: +38 032 239 45 73

E-mail: esg.dep.geography@lnu.edu.ua; kafedra.lviv@gmail.com

© Автори статей, 2023

© Львівський національний університет
імені Івана Франка, 2023

Доктор філософії
Олена Степанів
(1892-1963)

ПЕРЕДНЕ СЛОВО

Олена Степанів – доктор філософії (1921), професор, науковець-географ та історик, педагог, організатор науки та освіти, член Наукового Товариства ім. Шевченка. Знана своєю громадською діяльністю напередодні та в часи Першої світової війни. Брала участь у жіночому русі та параліментарних організаціях – «Пласті», «Соколах», «Січах», героїчно боролася на полях Першої світової війни у лавах Українських Січових Стрільців та Української Галицької Армії. Була активісткою «Учительської громади» та кооперативного руху в міжвоєнний період та ін.

Олена Степанів зробила вагомий внесок у географічне українознавство і регіоналістику, демогеографію і геоурбаністику, дослідження природних ресурсів Західного регіону України. Вона автор до 100-та наукових праць, есеїв та спогадів, частина з яких втрачена.

Народилася 7 грудня 1892 р. у с. Вишнівчик колишнього Перемишлянського району на Львівщині у родині священника. Батько Іван був активним громадським діячем, мати Мінодора із священничої родини Кунцевичів провадила домашнє господарство. Олена Степанів закінчила Львівську учительську семінарію (1912), екстерном здала екзамен на атестат зрілості у Першій українській гімназії Львова і 1914 р. закінчила два курси філософського відділу Львівського університету. Після Великої війни навчалась у Віденському університеті, де захистила докторат (1921). Тема докторської дисертації «Розвиток і розподіл суспільства давньої Русі до половини XIII ст.».

У Відні одружилася з генерал-хорунжим армії Української Народної Республіки Романом Дашкевичем (1920) і повернулася до Львова. Працювала професором Гімназії Сестер Василянок (1921–1935), референтом Ревізійного Союзу Українських Кооператив (1935–1939). Під час окупації Львова нацистами керувала Статистичним бюро міста, а після відновлення советського режиму – в наукових і навчальних закладах Львова та Києва (1946 року була «почесно» депортована в Київ разом з І. Крип'якевичем та В. Огоновським). Засуджена трійкою МГБ на підставі сфабрикованих обвинувачень до 10-ти років ув'язнення в таборах суворого режиму (1950). Звільнена у 1956 р. Померла 11 липня 1963 р. Реабілітована.

З-поміж наукових праць найвідомішою є книга «Сучасний Львів» (1943), яка чотири рази перевидавалася (1953, 1992, 2002, 2003), «Економгеографія українських земель» (цикл лекцій, 1938; рукопис опубліковано 2002-го і 2003-го років), «Дністер – важлива транспортна магістраль» (рукопис, 1948 р., опублікований у 2003 р.), «Напередодні великих подій» (1930) та «Кооперативи здоровля» (1937, 1938), а також геополітична мініатюра «Крим: ключ Чорного моря» (1943) (усі повторно опубліковані 2003 року).

Іменем Олени Степанів у Львові названо гуманітарну гімназію і вулицю. У 2003 р. їй встановлено і освячено меморіальну дошку на будинку, де була розміщена Гімназія Сестер Василянок (автор Ярослав Скакун), а також 2012 р. – меморіальну таблицю у дворіку географічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка. Відновлено музей у рідному селі Вишнівчик. Видано за редакцією професора О. Шаблія дві книги праць О. Степанів. З 2015 року міський голова Львова щорічно вручає «Відзнаку ім. Олени Степанів» жінкам, які мають видатні заслуги в галузі освіти, науки, культури та в громадській сфері.

Професор Олег ШАБЛІЙ

Білецький Мирослав, Котик Любов РОЗВИТОК ЕКСКУРСІЙНОГО ТУРИЗМУ (НА ПРИКЛАДІ М. ДОЛИНА ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)	167
Мороз Соломія ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ САНАТОРНО- КУРОРТНОГО ГОСПОДАРСТВА ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	180
Ванда Ірина, Котик Любов АКТУАЛЬНІСТЬ ІДЕЙ ОЛЕНИ СТЕПАНІВ У КОНТЕКСТІ РЕФОРМИ ПЕРВИННОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	186
Розділ IV. ОСВІТА, НАУКА, ЕНЦИКЛОПЕДИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ	195
Садова Уляна, Степура Тетяна, Корицька Ольга, Дідух Наталія ПЕРЕГУК ВІКІВ: ДО ПИТАННЯ ПРО МИНУЛЕ І СУЧАСНЕ ДОКТОРСЬКИХ ШКІЛ В УКРАЇНІ	195
Шаблій Олег ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА	200
Шаблій Олег АНГЛОМОВНА «ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА»	207
Книш Мирослава, Котик Любов ДО АКТУАЛЬНОСТІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА»	211
Теліш Павло АНАТОЛЬ ВАХНЯНИН ТА ЙОГО ВНЕСОК У РОЗВИТОК ГІМНАЗІЙНОЇ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ	219
Розділ V. МОДЕРНІ НАПРЯМИ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	225
Влах Мирослава ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ КОНСТРУКТИВИ МОНОГРАФІЇ «ВЕРБАЛЬНА МОВА СУСПІЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ: СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК»	225
Грицевич Володимир МОДЕЛЮВАННЯ ГЕОПРОСТОРОВОЇ МІНЛИВОСТІ СУСПІЛЬНИХ ЯВИЩ	230
Поплавська Інна ГЕОГРАФІЯ ДОБРОБУТУ ЯК НОВИЙ НАПРЯМОК СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ (ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ)	233
Чайка Ірина ТРАНСФОРМАЦІЯ СІЛЬСЬКОЇ ПОСЕЛЕНСЬКОЇ МЕРЕЖІ УКРАЇНИ ВПРОДОВЖ ХХ СТОЛІТТЯ ТА ЇЇ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ НАСЛІДКИ	236
Михайлюк Анжела ІСТОРИЧНИЙ ОГЛЯД ЗОВНІШНІХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ГАЛИЧИНИ В ХІХ–ХХІ СТ.	240

Приміська зона Львова характеризується атрактивними ландшафтами, на яких є можливість проводити гастрономічні заходи, фестивалі. Розкрити увесь колорит території туристам дозволять прогулянки лісом з збиранням грибів чи ягід, прогулянки екологічними стежками, катання на конях, чи просто спостереження за тваринами у природному середовищі.

Варто зауважити, що розвиток гастрономічного туризму у приміській зоні Львова суттєво вплине на розвиток сільських господарств, на виробництво товарів народного споживання, на розвиток інфраструктури. Також, з розвитком гастротуризму буде покращуватися соціальний і матеріальний стан населення, збільшиться кількість зайнятих у сільській місцевості, виникне можливість залучити додаткові ресурси для розвитку місцевих спільнот. Однак для успішності до цих заходів потрібно залучати місцеву владу, громаду, представників бізнесу, які разом будуть працювати, створюючи якісні туристичні продукти.

Аналізуючи сучасний стан гастрономічного туризму виявлено, що приміська зона міста, має великий потенціал як об'єкт гастрономічного туризму. Сприятливими факторами розвитку гастротуризму у приміській зоні є історико-культурна спадщина, фермерські господарства, створення агрокластерів, щорічні фестивалі, садиби, близьке розташування до історичного міста Львова, зручне транспортне сполучення, красива природа і території для проведення гастрономічних заходів. Важливо, що тут також функціонують дестинації інших видів туризму, зокрема культурно-пізнавального, релігійного, рекреаційного.

Отже, гастрономічний туризм у приміській зоні Львова є досить перспективним, дозволяє привернути додаткову увагу туристів, однак потребує подальшого розвитку. Вважаємо, що в подальшому необхідно проводити більш детальні дослідження розвитку гастрономічного туризму, а також реалізовувати перспективні проекти, які можуть вивести гастрономічний туризм на новий рівень розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Басюк Д. І. Інноваційний розвиток гастрономічного туризму в Україні. *Наукові праці Національного університету харчових технологій*. 2012. № 45. С. 128–132.
2. Глушко В. О. Гастрономічний туризм як окремий вид у туризмі: поняття, сутність, класифікація. *Торгівля і ринок України*. 2016. № 39–40. С. 166–175.
3. Голод А. П. Безпека регіональних туристичних систем: теорія, методологія та проблеми гарантування : монографія. Львів : ЛДУФК, 2017. 350 с.
4. Омельницька В. О. Аналіз світового ринку послуг гастрономічного туризму. *Молодий вчений*. 2018. № 9 (2). С. 506–511.
5. The Routledge Handbook of Gastronomic Tourism / S. Kumar Dixit (ed.). London, NewYork. 2019.

УДК 338.48-6(477.86)

РОЗВИТОК ЕКСКУРСІЙНОГО ТУРИЗМУ (НА ПРИКЛАДІ м. ДОЛИНА ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Мирослав Білецький, Любов Котик

Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна, м. Львів

Дослідження особливостей розвитку туризму в посткоронавірусний період у міських поселеннях є на часі. Одним із видів туризму є екскурсійний туризм, який зараз виокремлений в окремий сегмент туризму.

Екскурсійний туризм означено видом туризму, який націлений на отримання нового досвіду, вражень та емоційного задоволення від знайомства з унікальними і неповторними об'єктами природи, автентичними пам'ятками історії і культури, архітектурними комплексами поселень, сакральними спорудами, фондами музеїв, індустріальними об'єктами, національними традиціями та повсяк-

денним способом життя місцевих мешканців. Наголошено, що проблему екскурсійного туризму через призму мандрівництва досліджувала Олена Степанів у праці «Мандруймо по рідному краю» (1942).

Розкрито особливість м. Долина Івано-Франківської області як об'єкта екскурсійного туризму. Визначено, що туристично-екскурсійний потенціал поселення сформовано особливостями географічного розташування, мальовничими природними ландшафтами, давньою історією розвитку, розвинутою інфраструктурою готельно-ресторанної сфери. Виділено три типи об'єктів екскурсійного туризму поселення: природо-географічні, історико-культурні, історико-біографічні. Зазначено, що історико-культурні та історико-біографічні об'єкти опосередковано залучені в екскурсійний туризм регіону. Обґрунтовано, що оцифрування екскурсійних об'єктів м. Долини та їхнє представлення на віртуальній туристичній карті світу сприятиме розвитку екскурсійного туризму в поселенні.

Ключові слова: екскурсійний туризм, Олена Степанів, мандрівництво, м. Долина, історико-культурні туристичні об'єкти, історико-біографічні туристичні об'єкти, віртуальний туризм.

DEVELOPMENT OF EXCURSION TOURISM (ON THE EXAMPLE OF THE c. DOLYNA, IVANO-FRANKIVSK OBLAST)

Myroslav Biletskyi, Liubov Kotyk

Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine, Lviv

The study of the peculiarities of the development of tourism in the post-coronavirus period in urban settlements is timely. One of the types of tourism is excursion tourism, which is now separated into a separate segment of tourism.

Excursion tourism is defined as a type of tourism aimed at obtaining new experiences, impressions and emotional satisfaction from getting to know unique and unquenatural objects, authentic monuments of history and culture, architectural complexes of settlements, sacred buildings, museum funds, industrial objects, national traditions and every day lifestyle of local resident. It is emphasized that the problem of excursion tourism through the prism of travel was investigated by Olena Stepaniv in the work «Let's travel to our native land» (1942).

The peculiarity of the city of Dolyna, Ivano-Frankivsk region, as an object of excursion tourism has been revealed. It was determined that the tourist and excursion potential of the settlement is formed by the peculiarities of the geographical location, picturesque natural landscapes, the ancient history of development, and the developed infrastructure of the hotel and restaurant sphere. Three types of objects of excursion tourism of the settlement are distinguished: natural-geographical, historical-cultural, historical-biographical. It is noted that historical-cultural and historical-biographical objects are indirectly involved in excursion tourism of the region. It is substantiated that the digitization of excursion objects of the city of Dolyna and their presentation on the virtual tourist map of the world will contribute to the development of excursion tourism in the settlement.

Keywords: excursion tourism, Olena Stepaniv, travel, Dolyna city, historical and cultural tourist objects, historical and biographical tourist objects, virtual tourism.

«Коронавірусний холод» спричинив стагнацію туристичної сфери, зумовив перегляд безпекових аспектів провадження туристичної діяльності, звужив географію туристичних подорожей і обмежив їхню тривалість. Водночас він став стимулом розвитку внутрішнього екскурсійного туризму, який впродовж тривалого часу перебував у затінку міжнародного виїзного туризму та не розглядався як пріоритетний напрямок діяльності для туристичних організацій.

Екскурсійний туризм має давню історію розвитку, проте його виділення в окремий сегмент туристичної діяльності пов'язане як з впровадженням в науку (туризмологія, економіка туризму, соціологія туризму) і практику (статистичний облік туристичної діяльності) постмодерних підходів до означення туризму та туристичної діяльності [25], так і зміною суспільних запитів на проведення туристичної діяльності — короткотривалі подорожі на невелику відстань.

Зокрема, в «International Recommendations for Tourism Statistics» (2008) ООН означила туризм як: «феномен, для якого статистичне представлення має свої особливі проблеми через специфічний характер явища» та наголосила, що крім терміну туризм в означенні ВТО, у сучасних реаліях доцільно використовувати поняття туристичний візит (*tourismvisit*) —

«перебування в місці, відвіданому під час туристичної поїздки» [26]. При туристичному візиті необов'язковою є ночівля, але необхідним є географічний район (ареал, територія, локація) відвідування. Цього ж року ВТО запропонувала означення туризму, що стало прикладом формування у науці філософсько-культурологічного підходу до його трактування: «туризм — це соціальне, культурне та економічне явище, яке тягне за собою переміщення людей до країн чи місць поза їхнім звичним середовищем для особистих чи ділових/професійних цілей» [27].

Не претендуючи на вичерпність і безпомилковість, ми пропонуємо означувати екскурсійний туризм — як вид туризму націлений на отримання нового досвіду, неабияких вражень та емоційного задоволення від ознайомлення з унікальними і неповторними об'єктами природи, автентичними пам'ятками історії і культури, архітектурними комплексами поселень, сакральними спорудами, фондами музеїв, індустріальними об'єктами, національними традиціями та повсякденним способом життя місцевих мешканців певної території [5, с. 58–59].

Екскурсійний туризм відповідає усім критеріям туризму у постмодерному трактуванні: подорож відбувається поза місцем постійного проживання особи, а метою є отримання нового досвіду і позитивних емоцій, розширення усталених рамок світосприйняття, заглиблення в локальну історію, культуру, природу тощо.

Сильною стороною екскурсійного туризму є можливість залучити в туристичну діяльність пам'ятки природи і культури місцевого та регіонального значення, діючі й законсервовані промислові об'єкти і заклади сфери послуг, популяризувати національну спадщину, розвивати супутні види туристичної діяльності — місцеві народні промисли (гончарство, лозоплетіння, різьба по дереву, бджільництво, виноробство, сироваріння та ін.) [5-8]. Диверсифікація господарства на місцях створить додаткові місця праці, знизить рівень безробіття й бідності місцевого населення, зменшить соціальне відторгнення і соціальну поляризацію в громаді, підвищить її комерційну життєздатність [3; 7; 24], що особливо важливо в умовах поствоєнної відбудови України. Для периферійних, депресивних районів, старопромислових міст і селищ, знелюднених сіл і хуторів екскурсійний туризм є як можливістю збереження їхньої історико-культурної спадщини так і джерелом відродження економічного життя на місцевості.

У контексті реалізації стратегії сталого розвитку, екскурсійний туризм сприяє зменшенню тиску на головні туристичні райони держави/регіону, залучаючи відвідувачів у менш відомі місця; «розсіює» доходи від туризму на більшу територію, надаючи змогу малим і середнім підприємцям провадити бізнес на місцях; стимулює самозайнятність населення; підвищує загальну інвестиційну привабливість місць туризму; зберігає й популяризує культурну й природну розмаїтість території, надає їй нових постмодерних сенсів [5, с. 60].

В українському інформаційному просторі ідея екскурсійного туризму здавна мала місце у формі запиту на мандрівки та подорожі. Зокрема, ще у 1942 р. вчена-географ Олена Степанів у статті «Мандруймо по рідному краю» [21] обґрунтовує важливість прогулянок і мандрівок для формування змалку засад україноцентризму та любові до рідного краю: «Пізнання батьківщини, оперте на гарних книжкових описах, рисунках й світлинах, на цікавих оповіданнях очевидців-мандрівників, ніколи не буде таке глибоке, всебічне і повне, як здобуте самотійно і безпосередньо в цей спосіб, що виходжено рідну землю власними ногами і окинуто власними очима. [...]. Батьківщина — це не тільки рідна хата, рідне село чи місто, рідна околиця, батьківщина — це вся земля, весь простір, де люди говорять рідною мовою, зберігають рідний звичай, живуть рідними споминами, плекають рідні надії на майбутнє» [18, с. 290].

Означає вчена й наступне: «Новіші часи принесли нові форми мандрівництва не в одиночку, а гуртом» [18, с. 291], що можна вважати підтвердженням формування культури екскурсійного туризму на території України, зокрема, Галичини у 30-ті роки ХХ ст.

Наголошує Олена Степанів і на різноманітності форм тогочасного мандрівництва: «Мандрують пішки, колесом, автомобілем, залізницею, пароплавом, човном, каяком чи лежачими» [18, с. 291]; «Та зате вдумайтеся, яку ширінь можливостей до праці, до розбудови рідної культури й науки, до поглиблення знання рідної землі і народу дає кожна вилазка

(1 годинна екскурсія), прогулянка (1/2 дня — 1 день), мандрівка (2-3 денна) і подорож (від 4 днів почавши вгору)» [18, с. 292].

Уже в той час, учена зазначає, що: «... тільки плянове, обдумане і відповідно підготоване мандрівництво дає особливу і громадську користь» [18, с. 292], та обґрунтовує: «Інші мандрівки, особисті чи групові, ведені безпляново, часто виключно спортові, не приносять того, що має дати власне мандрівництво, тобто пізнання і любов батьківщини» [18, с. 292].

Акцентує увагу Олена Степанів і на мотивах мандрівок, які й зараз актуальні для екскурсійного туризму: «Любов до рідного краю, що зароджується природно від найраніших днів людського життя, поглиблюється з часом через пізнання усіх закутків рідної землі, почавши від найближчого оточення, аж до її найдальших меж» [18, с. 290].

Варто додати, що зараз при провадженні екскурсійного туризму, на етапі «пізнання усіх закутків рідної землі» вагому роль відіграє фактор цікавості [15, с. 27–28]. Його роль у туризмі та подорожуванні так пояснює польський філософ Лешек Колаковський: «[...] говорючи про подорожі, ми маємо на думці не будь-яке переміщення у просторі, але таке переміщення, за якого подорож є метою сама по собі, за якого нам не йдеться про те, аби залагодити свої справи, [...]. Ні, ми подорожуємо не задля знань. Ми подорожуємо також не для того, аби бодай на хвилину вирватися з буденності й забути про клопоти, бо, згідно з латинським прислів'ям «від біди не втечеш». Ні жене нас не жаждоба знань і не бажання втечі, а цікавість, що, здається, є окремою пристрастю, яка не зводиться до інших» [14, с. 50–51].

Просторове розмаїття терен України є, за Оленою Степанів, спонукаючим чинником до мандрівництва: «Всюди знайдете своєрідну красу природи чи народної культури, яка аж проситься, щоб описати її, змалювати, сфотографувати, а за те стане вона предметом письменницького чи поетичного натхнення або основою до цікавих наукових дослідів» [18, с. 293].

Глибинне знання рідного краю, яке можна отримати тільки шляхом мандрівництва, на думку Олени Степанів є запорукою повернення з чужини українців до рідного дому: «Як доведеться жити у чужому краю, хай туга за рідною землею, яку виходилося власними ногами і оглядалося власними очима, стане так великою і непереможною, так дуже діймаючою, що потягне з поворотом свою людину ну хоч би звідкілля на те, щоб вона працювала на ній і для неї, навіть у можливо гірших умовах» [18, с. 293]. Як зазначає вчена, яка сама пережила трагізм полону, тюрму, висилку у Ташкент: «Розбудуймо тому й поглибімо наше рідне мандрівництво, зробимо його доцільним і пляновим; пізнаймо тим способом кожну п'ядь рідної землі — хай вріжеться безпосередньо в нашу душу її велична краса, хай забренить вона в наших серцях полум'яною любов'ю так жаркою, що не вб'є її ні багатство, ні розкіш, ні нужда, ні життєві невдачі» [18, с. 293].

Оконтурує Олена Степанів і територію мандрівок — «У кожну околицю. В Карпати і на Полісся, на Волинь і Поділля, Розточчя і Підляшшя, Покуття чи Підгір'я» [18, с. 292], — яка зараз збігається з територією активного провадження екскурсійного туризму [23].

Одним із об'єктів екскурсійного туризму на території Передкарпаття, є бойківське поселення [20] з давньою історією розвитку, знаними промисловими традиціями соле- і нафтовидобутку [2; 9; 11; 12; 16; 19], унікальною місцевою культурою — м. Долина Івано-Франківської області. Поселення, яке можна віднести до когорти населених пунктів, які так означила Олена Степанів: «Пригірські родовища нафти, воску, соли чи земного газу [...] — це великі багатства рідної землі, які треба побачити, де і в якій кількості вони знаходяться, пізнати їх вартість, щоб можна опісля оцінити їх господарське значіння та гордитися ними. [...]. Ми, тимчасом, не можемо навіть бути добрими провідниками по рідній землі, бо не багато вміємо розповісти про ті, красою й тайною окуті, наші рідні простори» [18, с. 293].

Більшість вчених сходяться на думці, що заснування міста Долина пов'язано з відкриттям у 979 р. на території залісненого Передкарпаття соляних джерел та започаткуванням тут промислу з випарювання кухонної солі. За історичними переказами, які зафіксував 1112 р. отець-мандрівник Теокліст [11; 12; 19], землі сучасної Долинщини наприкінці X ст. були під володінням князя Андрійовича, що мав великі отари овець. Ці отари пастухи влітку випасали у горах: «Одного разу отари овець спустилися з гір до стрімкого водного потоку, береги якого були білі — вкриті сіллю. Пастухи повернулися додому з великими запасами солі,

але забули дорогу до потоку. Віднайшли її тільки завдяки пожезрті богу Перуну, який заново відкрив дорогу до соляного джерела князям Андрійовичу і Ратіліі» [19].

Перші документальні згадки про поселення відносяться до 1403 р. — у торгових розписках Долина згадується як поселення звідки возять сіль [17; 19].

Через важливу роль у торговельних зв'язках Галичини, 1525 р. король Сигізмунд I Старий надав Долині магдебурзьке право і видав «дозвіл на дроблення солі, проведення двох ярмарків у рік, паління горілки» [12]. Це стимулювало розвиток промислів на території поселення, приїзд у Долину іноземних купців, представників польського духовенства. У цей період збільшується людність поселення, головню за рахунок селян з довколишніх територій, які приїжджають для праці на соляних промислах. Важливо, що уже у той час у поселенні роблять спроби розв'язання соціальних проблем мешканців, зокрема з метою зменшення поширення тогочасних інфекційних захворювань епідеміологічного характеру (дизентерія, тиф, холера та ін.) — започатковують діяльність лікарні. Лікарня також надавала допомогу працівникам, які зазнали травм на соляних промислах. З метою розв'язання проблеми опалення лікарні, Сигізмунд II Август видав 16 серпня 1553 р. указ, за яким «на користь лікарні бралось одне поліно дерева з кожного воза, що проїжджав через місто» [19].

Занепад поселення припав на 1594 р., коли місто було вперше спалено татарами, а в 1622 р. — повторно [12; 19].

Відродження економічного і соціального життя у поселенні відбулося в австрійський період, зокрема завдяки індустріалізації регіону — прокладанні залізниці 1875 р., яка з'єднала Стрий та Івано-Франківськ (тогочасний Станіслав) [12; 19]. Залізниця надала нові можливості для транспортування солі у Європу, сприяла розбудові поселення (рис. 1). Водночас, на початку ХХ ст., у регіоні розпочалися пошуки та видобуток нового затребуваного на ринку ресурсу — нафти [16].

Солеварня

Центральна вулиця міста

Рис. 1. Місто Долина, початок ХХ ст. [11]

Долину 20-х років ХХ ст. так описав у своїх споминах Омелян Антонович: «Місто дуже розлоге, коли враховувати діляниці і передмістя, то периметр його напевно перевищував десять кілометрів.

У центрі міста більшість населення — жиди і поляки, передмістя майже чисто українські, але в цілому у місті переважають українці, і мова на вулицях українська [...]. Як іти від залізничної станції, віддаленої від центра міста на яких три кілометри, по лівому боці видніє Долинський став, і там шлях розходиться на два рамена: дуже стрімка і утяжлива для возів і людей стара дорога, де знаходиться повітовий шпиталь, і нова, що об'їжджає підвищення серпантиною. При збігові обох доріг на долішньому кінці пригадується мешкальний двір, якого не було видно з дороги, завжди гарно помальований. [...] Далі по дорозі справа — будинок повітового суду на два поверхи, зліва латинський католицький костьол, а за ним у певній віддалі від шляху великий долинський цвинтар, де хоронили всіх християн. Відтак справа будинок староства, а там уже починались при дорозі крамниці і вибрукований частинно камінням ринок, посеред якого велика криниця з басейном. У долішній частині ринку — масив польської державної школи, поруч — будинок польської приватної гімназії, а за нею — Долинський магістрат, управління міста. В горішній частині ринку — крамниці і корчми. На

самому ринку цісарська дорога робить серпантинний закрут і сходить незначною похилою в долину. І знову обабіч переважно жидівські крамниці, м'ясарні, пекарні і майстерні. З правого боку, дещо від дороги, в «сутках» — старезна божниця, а за нею жидівський цвинтар, який називали «окописько». Далі по лівій стороні українська кооператива «Сила» і декілька українських та польських приватних крамниць, між ними м'ясарня Гладича. По правій стороні — велика мурована греко-католицька церква з широкою банею, а коло неї на широкому майдані будинок приходства отця Величковського. По лівому боці церкви, в глибині — збудована на початку 20-х років «Братська хата», що виконувала роль народного дому — місця зібрань і громадської діяльності української Долини» [1, с. 7–8].

У советський період Долина з центру солевидобутку перетворилася у центр нафтовидобутку — перша глибинна свердловина закладена 1949 р. [19]. Розвиток нафто- і газопромислу визначав функціонування міста у ХХ ст.

Отримання незалежності України (1991) зумовило перегляд сформованої структури господарства міста. Вичерпність нафто- і газових ресурсів на початку ХХІ ст. спонукало місцеву владу до пошуку нових сфер розвитку поселення. Водночас постала необхідність популяризації і збереження давньої історичної, культурної, промислової спадщини міста. Туризм став сферою, яка не лише відповідала постіндустріальному духу розвитку Долини, але й створювала нові місця праці, залучала інвесторів, використовувала на засадах сталого розвитку, наявний історико-культурний, транспортно- і природо-географічний потенціал території. З видів туризму, в поселенні отримав розвиток власне екскурсійний туризм. Усі об'єкти екскурсійного туризму м. Долини можна об'єднати у три типи: природо-географічні, історико-культурні, історико-біографічні.

Природо-географічним об'єктом екскурсійного туризму міста є Долинське озеро (рис. 2), яке розташоване на північно-східній околиці поселення при в'їзді з сторони Івано-Франківська. Його площа 25 га, середня глибина 2,5 м [12]. Упродовж року озеро використовується для відпочинку та рекреації місцевими мешканцями та приваблює екскурсантів з довколишніх поселень. На озері розвинуте рибальство, є човни і катамарани, плавають і зимують дикі гуси та лебеді, догляд за якими здійснюють місцеві екоактивісти. Озеро є зоною для молоді, блогерів, туристів, артоб'єктом для місцевих митців.

Рис. 2. Долинське озеро [11]

Також природо-географічними об'єктами екскурсійного туризму Долини є мальовничі довколишні ландшафти Передкарпаття, які оточують місто з заходу та півдня. Заліснені горбогірні краєвиди півдня міста (у напрямку смт Вигода) приваблюють поціновувачів як тихого полювання у літній період року так і зимового відпочинку [10]. Розвитку останнього сприяє сформована інфраструктура міні-готелів та садиб оформлених у традиційному бойківському стилі. Приваблює екскурсійних туристів й автентична бойківська кухня, яка розвивається та популяризується ресторанными закладами Долини — «Гостинний двір», «Бойківська гостина» та ін.

Місто багате на історико-культурні об'єкти екскурсійного туризму, що представлені сакральними спорудами, музеями, об'єктами індустріальної спадщини, цілісними архітектурними комплексами в старій частині поселення тощо.

Головними сакральними об'єктами екскурсійного туризму м. Долини є костел Різдва Діви Марії (1835), церква Різдва Пресвятої Богородиці (1896), церква Успіння Пресвятої Богородиці (2001).

Костел Різдва Діви Марії розміщений у старій частині Долини (рис. 3). Більшість дослідників краю сходяться на думці, що: *«Первинно римо-католицька парафія розташовувалася на місці сучасної школи №1. Власне тут, за історичними описами, 1426 р. споруджений дерев'яний храм, який у результаті підпалу татарами згорів 1594 р. На його місці у 1674 р. споруджений кам'яний храм, що простояв до 1825 р.»* [12; 19]. Через відсутність належного догляду, костел зазнав суттєвих руйнувань. У 1825 р. римо-католицька громада Долини прийняла рішення перебудувати храм на новому місці. Сучасний костел у готичному стилі споруджений 1835 р. за благословіння ксьондза Томаса Левандовського [19]. Він має висоту 34 м., ширину — 18 м, товщина стін — 0,95 м. Вхід до костелу акцентований вежею (18 м), яка опирається на два прямокутні приміщення, де розміщувалися орган, сходи на балкон, кладовки. Фундамент костелу сформований з плоского річкового каменю та не має з'єднуючих матеріалів; стіни — з цегли [12; 19]. Поганий фундамент спричинив кілька перебудов костелу націлених на його зміцнення та зменшення загальної ваги будівлі — домуровано пілястри в середині костелу (1840–1850 рр.), укріплено металевими анкерами дерев'яне перекриття, знято з костельної вежі дзвони та переміщено у новозбудовану дзвіницю (1886), укріплено головну вежу (1889) та ін.

Рис. 3. Костел Різдва Діви Марії [9; 19]

Костел мав великий дерев'яний вівтар та орган (1808), який знищений у советський період. У 1934 р. відновлено розписи стін костелу [19]. Після закриття храму (1944) він використовувався як склад зерна та спортзал школи №1. Заново відкритий у 1990 р. та відреставрований 1998 р.

Церква Різдва Пресвятої Богородиці — головна греко-католицька сакральна споруда Долини (рис. 4), яка як і костел розміщена у старій частині міста. За історичними документами, перша дерев'яна греко-католицька церква споруджена у поселенні 1648 р. й у первинному вигляді функціонувала до 1896 р. [19]. Через руйнування дерев'яних стін та даху церкви, громада на початку ХХ ст. ініціювала спорудження нового, кам'яного храму, який розмістили ближче до центральної, осової вулиці поселення — сучасна вулиця Андрея Шептицького. Будівництво завершили 1906 р.; цього ж року церкву освятив Митрополит Андрей Шептицький [12; 19]. Пізніше Митрополит ще кілька разів навідувався у Долину. Один із його візитів описав Омелян Антонович: *«Жидівська громада в Долині з великою пошаною ставилася до інших релігійних груп і до нашої церкви та її ієрархії. Коли в 20-х роках у Долину приїхав із візитацією митрополит Шептицький, то вся жидівська громада на чолі зі старим*

рабином і своєю ієрархією вийшли на окраїни міста, аж до залізничної станції, його вітати. Це була дуже знаменна подія» [1, с. 21].

Рис. 4. Церква Різдва Пресвятої Богородиці [9; 19]

У перерізі церква хрестоподібна та складається з трьох неф, п'яти куполів. Її довжина 32 м, ширина — 22 м, висота до головного хреста — 32 м; куполи спираються на восьмигранні барабани, фасади розділені пілястрами, що завершуються напівкруглими тригліфами [19]. Хто автор проекту не відомо, але в історичній хроніці церкви збереглися відомості, що 1932 р. розпочалися роботи з оформлення інтер'єру — забетоновано мозаїчну підлогу з мармурованої крихти, приступили до розпису стін [17]. Розпис стін виконали Павло Ковжун і Михайло Осінчик [19; 22]. У розписах переважають рослинні й геометричні орнаменти, які виконані в пастельних тонах блакитно-жовтого кольору (рис. 5).

Центральний купол

Орнамент травей

Рис. 5. Розпис церкви Різдва Пресвятої Богородиці
(автори: П. Ковжун, М. Осінчик) [22, с. 196]

У стінописах художники поєднали традиції давнього візантійського релігійного мистецтва і становлення книжкової графіки як специфічного виду мистецтва. Як зазначає дослідниця творчості художників Мар'яна Студницька: «Пошуки графічності помітні в усіх монументальних композиціях художників: у них уведена контурна лінія, локалізовано колір. Художній метод викристалізувався шляхом відбору, концентрації та акцентування засобів мініатюри давньоруських рукописів. Причому мініатюра зростає до масштабів монументальних композицій: художники перетворили стіни церкви на коштовну сторінку манускрипта. Кожна сцена обрамлена архітектурною побудовою і сприймається як окремий фронтиспіс давньоруської книги» [22, с. 201]. Вчена наголошує, що: «Художники старанно продумували декорування церкви, оскільки вона сприймалася як мікрокосм, що відтворює Божественне

царство. [...]. У церкві Різдва Пречистої Діви Марії в Долині на площинах восьмигранного барабана зображені чотири Архангели — небесна сторожа Ісуса Христа, якого символічно втілює розквітлий хрест, а поміж ними — багатофігурні сюжетні композиції: «Новозавітна Трійця», «Воскресіння», «Богородиця Іммакулата» і «Різдво Ісуса Христа» [22, с. 202].

Павло Ковжун і Михайло Осінчик у 30-их роках ХХ ст. виконали розписи багатьох церков Західної України, спорудження і перебудова яких була ініційована громадами та перебувала під опікою Митрополита А. Шептицького: катедральний собор святих апостолів Петра і Павла (м. Сокаль, 1929 р.), церква Св. Михаїла (с. Зашків, 30-ті роки ХХ ст.), церква Архистратига Михаїла (м. Калуш, 1936 р.) та ін. Їхня творчість може слугувати основою створення тематичних сакрально-мистецьких екскурсійних турів Передкарпаттям, спрямованих на ознайомлення з стінописними розписами художників, сакральною архітектурою краю 20-30-их років ХХ ст.

Мистецькою цінністю для екскурсійного туризму краю є триярусний іконостас церкви Різдва Пресвятої Богородиці, виготовлений 1934 р. у майстерні Наконечного (м. Кам'янка-Бузька). У 1935 р. іконостас позолочено різьбярем Чміль (м. Болехів) [19].

Біля церкви розташована стара дерев'яна дзвіниця, яка є пам'яткою архітектури місцевого значення (рис. 6). У 1994 р. споруджено нову цегляну дзвіницю; 2005 р. церква відреставрована коштом уродження м. Долини, мецената Омеляна Антоновича.

Пам'ятною подією в житті церкви є відправа Святої Літургії (16 квітня 1991 р.) Кардиналом Мирославом Любачівським, який народився в Долині. На згадку про Кардинала на території церкви встановлено пам'ятник (рис. 7). Його постать є основою для створення екскурсійного історико-біографічного туру місцями життя Кардинала у місті Долина.

Рис. 6. Дерев'яна дзвіниця [17]

Рис. 7. Пам'ятник Кардиналові Мирославі Любачівському [19]

Собор Успіння Пресвятої Богородиці (УПЦ) споруджено 2001 р. за проектом Є. Рогозова у стилі українського бароко. Екскурсійних туристів він приваблює розміром та особливістю розташування — на пагорбі над дорогою Івано-Франківськ-Стрий поблизу Долинського озера (рис. 8).

Собор має чотириярусний іконостас роботи Я. Шийки [17] і трьохярусну дзвіницю споруджену 2011 р.

Історико-культурним об'єктом екскурсійного туризму м. Долини є будівля колишньої синагоги (1897–1932), а зараз дім молитви на вул. А. Шептицького (рис. 9).

Синагога двоповерхова, прямокутна, розміром 19 на 21 м. На першому поверсі розміщувався обрядовий зал з багатим інтер'єром, залишки якого зберігалися до 80-х років ХХ ст. [12; 17; 19]. За спогадами місцевих мешканців: «Стеля синагоги була розмальована у блакитний колір з золотими зірками. Синагога функціонувала до 1942 р., потім тут було зерносховище й склад» [17]; з 1991 р. — Дім молитви громади Євангельських християн баптистів.

З часів синагоги збереглася виготовлена з дерева таблиця «Десять заповідей Божих», яка відреставрована і вмонтована в ніші стіни у малому залі [17]. Приміщення синагоги є об'єктом сентиментального туризму для нащадків євреїв, родичі яких колись проживали у м. Долина та околицях.

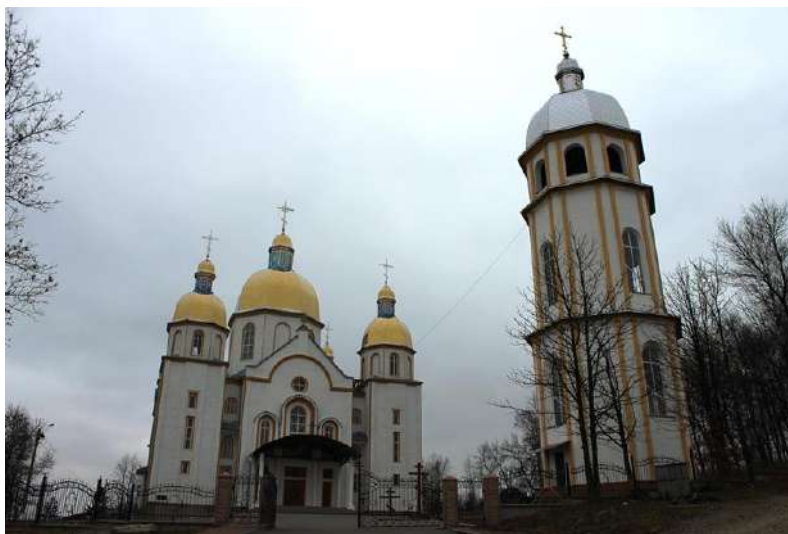

Рис. 8. Собор Успіння Пресвятої Богородиці [17]

Рис. 9. Синагога, зараз Дім молитви, м. Долина [17]

Туристичним об'єктом індустріальної спадщини міста є будівля солеварні (рис. 10). Це унікальна пам'ятка промислової архітектури датована 1904 р. [12]. Вона постала на місці старих корпусів солеварні-копальні святої Варвари, знищених пожежею 1898 р. [12; 17]. У новому приміщенні були склади (сім відділень) для зберігання солі та упаковки; прокладено рейки для переміщення вагонеток з виварювальних приміщень у складські; канцелярські приміщення; кузня; столярна майстерня тощо. Виварювання солі тут провадилося до початку 90-их років ХХ ст.

За роки незалежності підприємство занепало і стало банкрутом та зараз перебуває на балансі держави. У 2010 р. з ініціативи місцевих активістів розроблено проєкт будівництва туристично-відпочинкового комплексу з використанням соляних джерел [2; 12]. Наразі інвесторів для реалізації цього задуму немає, а солеварня є об'єктом індустріального, краєзнавчого, екскурсійного туризму.

Рис. 10. Будівля солеварні, м. Долина [17]

Цікавим об'єктом екскурсійного туризму м. Долини є архітектурний комплекс старої частини міста сформований на початку ХХ ст. Його окрасою є будівля колишньої польської гімназії імені З. Красінського (1908), де 1911 р. відкрито приватну українську гімназію ім. Маркіяна Шашкевича [12; 17] (рис. 11). Її директором (1911–1922) був етнограф, композитор, письменник М. Пачовський, який похований на старому кладовищі міста. Українська гімназія перебувала під опікою «Просвіти», мала п'ять класів, кабінети вчителів та приміщення канцелярії [11; 17]. Зараз приміщення використовується Долинською гімназією №1.

Рис. 11. Долинська гімназія №1 [17]

Музейними об'єктами екскурсійного туризму Долини є Краєзнавчий музей Тетяни і Омеляна Антоновичів «Бойківщина» та Музей історії нафтової Долини, Музей Оксани Грицей.

Краєзнавчий музей «Бойківщина» заснований 1998 р. та спрямований на збереження і популяризацію самобутньої культури бойків. У новому приміщенні музею (рис. 12), спорудженого за кошти фундації Антоновичів (2003) представлена експозиція, яка складається з шести відділів: «Родина Антоновичів», «Природа», «Історія», «Побут та етнографія», «Бойківська хата», «Сакральні пам'ятки» [28].

Рис. 12. Краєзнавчий музей «Бойківщина» [28]

Музей «Бойківщина» нанесений на віртуальну музейну карту світу — його експозиція оцифрована, виконано 3D-сканування відділів музею [28], зокрема «Родини Антоновичів». Це робить музей доступним для віртуального відвідування туристами [4] та зацікавлює їх до реального відвідування Долини уже у формі екскурсійного туризму.

Музей історії нафтової Долинитематичний та розкриває історію пошуку та видобутку нафти на території Долинського краю.

Музей Оксани Грицей — це приватно-сімейна колекція, яка зберігається в рідному будинку майстрині різьби по дереву. Особливо цінними експонатами музею є портрети в дереві відомих українських жінок (Л. Українка, Н. Кобринська та ін.) [12; 17], ескізи та завершені малюнки мисткині.

Маючи значний потенціал для розвитку екскурсійного туризму і володіючи зручним географічним положенням, Долина наразі слабо залучена в активне туристичне життя регіону. Наприклад, жоден з 39 активних туристичних маршрутів туроператора «Відвідай» (грудень, 2022 р.) [23] прокладених територією Івано-Франківської області, не охоплює туристичні об'єкти Долини. Навіть популярний одноденний маршрут «Карпатський трамвайчик і Центр спадщини Вигодської вузькоколійки» не передбачає огляд туристичних об'єктів міста, хоча проходить через нього. З-поміж історико-культурних об'єктів міста на порталі «Ua.igotoworld» розміщено стисло інформацію тільки про Музей «Бойківщини» та солеварню. Сакральні історико-культурні об'єкти міста відвідуються туристами або самотійно або у рамках паломницьких подорожей до Гошівського монастиря. Музей «Бойківщина» є об'єктом екскурсійного туризму переважно учнівсько-студентської аудиторії у руслі відвідування природного комплексу Скелі Довбуша.

Подолати сформовану ситуацію можна за рахунок розвитку віртуального туризму й інформаційно-історико-культурного перевідкриття міста як для мешканців краю так і туристів з-за меж області. Віртуальний туризм зробить Долину відкритою й близькою для огляду туристам з-за меж області та держави, привабить у місто відвідувачів, які цікавляться історією краю, культурою бойків, життєвим шляхом непересічних особистостей краю — А. Шептицького, М. Любачівського, О. Антоновича, М. Пачовського, П. Ковжуна, М. Осінчика та ін. Посилить віртуальний туризм і сентиментальні почуття до відвідування Долини у вихідців із поселення та їхніх нащадків.

Висновки. Екскурсійний туризм — нове прочитання традиційного одно-, дводенного мандрівництва, з однієї сторони, та перспективний напрямок розвитку туризму, з іншої, який виокремився у сегменті внутрішнього туризму. Він активізувався на фоні коронавірусних обмежень та набув нового змістового наповнення — усвідомлення і перевідкриття історико-культурної спадщини та природної унікальності рідного краю, на фоні російсько-української війни. Предтечою розвитку екскурсійного туризму є організовані подорожі й мандрівки, сутність яких як засобів пізнання рідного краю ґрунтовно розкрила Олена Степанів.

Передкарпатське місто Долина є одним із об'єктів екскурсійного туризму. Маючи давню історію розвитку, поселення приваблює туристів унікальністю географічного розташування, мальовничими природними околицями, розмаїттям історико-культурних об'єктів туризму, з-поміж яких варто виокремити музей «Бойківщина», солеварня та ін.

Поза увагою туроператорів наразі залишаються історико-біографічні туристичні ресурси міста представлені визначними постатями релігійної, культурної сфери України — А. Шептицький, М. Любачівський, М. Пачовський, О. Антонович та ін. Їхнє нове прочитання в туристичній сфері міста примножить туристичний потенціал поселення, зацікавить повторно відвідати місто з тематичними екскурсіями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонович О. М. Спогади. — Київ; Вашингтон : АО «АВГУСТ», 1999. — 392 с.
2. Атаманюк Я., Горбова М. Перспективні напрями розвитку туризму у Долинському районі Івано-Франківської області // Сучасні проблеми розвитку туризму в Україні: зб. матер. конф. — Львів, 2019. — С. 99–104.
3. Білецький М., Ванда І., Котик Л. Соціальна географія : навч. посіб. — Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. — 328 с.
4. Білецький М., Котик Л. Віртуальний туризм як можливість популяризації історико-культурних пам'яток Сколівського району Львівської області // Історико-культурний потенціал Городоччини: стан та перспективи розвитку туристичної дестинації: зб. матер. VII регіональної наук.-практ. конф. — Львів : ЛІЕТ, 2019. — С. 187–194.
5. Білецький М., Котик Л. До означення екскурсійного туризму // Вісник Львівського інституту економіки і туризму. Серія : Економічні науки. — 2020. — № 15. — С. 55–63.
6. Білецький М., Котик Л. Карпатсько-Подільський рекреаційний район України: сучасний стан і перспективи розвитку // Туристичні послуги на світовому ринку як фактор розвитку міжнародного туризму: зб. матер. міжнар. наук.-практ. конф. — Львів : ЛІЕТ, 2018. — С. 244–255.
7. Білецький М., Котик Л. Розвиток екскурсійного туризму в Карпатському регіоні України // Історія української географії. — 2019. — Вип. 37. — С. 95–102.
8. Білецький М., Котик Л. Розвиток екскурсійного туризму в умовах посткоронавірусного холоду // Суспільна географія і картографія: наукова спадщина та сучасні українознавчі студії: матеріали Всеукр. наук. онлайн-семінару з участю закордон. учених, присв. 120-літтю від народження проф. В. Кубійовича. — Львів : Простір-М, 2021. — С. 207–215.
9. Борис М. Долина: Фотонарис. — Брошнів : Таля, 2001. — 42 с.
10. Вигода. Туристичний путівник. — Івано-Франківськ, 2015. — 108 с.
11. Долина ХХ-ХХІ ст. URL: <https://mistaua.com/D1%82./250/?setcity=976>
12. Долинська міська рада. Офіційний сайт. URL: <https://dolyna.if.ua/category/novyny/>
13. Кластерна ініціатива «Гостинна бойківська Долинщина». — Долина, 2020.
14. Колаковський Л. Міні-лекції на максі-теми. — Київ : Основи, 1999. — 133 с.
15. Котик Л. І. Взаємозв'язок понять цікавість і туризм у контексті формування суспільного здоров'я // Здоровий спосіб життя: зб. наук. ст. — Вип. 25. — 2008. — С. 27–29.
16. Котик Л. З маловідомих економіко-географічних праць академіка Степана Рудницького — «Нафта Східної Галичини» / Міждисциплінарні інтеграційні процеси у системі географічної, туризмологічної та екологічної науки: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. — Тернопіль : Вектор, 2020. — С. 119–133.
17. Місто Долина: карта вулиць, опис. URL: <https://drymba.com/uk/1007550-misto-dolyna>
18. Олена Степанів. Наукові Праці. Есе. Спогади / упоряд. О. Шаблій. — Львів : Вид. центр НТШ, 2003. — 608 с.
19. Путівник Карпатами: Долина. URL: <https://karpaty.rocks/dolina>.
20. Ровенчак І., Котик Л. Геокультура і геоосвіта України: навч. посіб. — Львів : Простір-М, 2020. — 164 с.
21. Степанів О. Мандруймо по рідному краю // За народ. календарем на 1943 рік. — Львів, 1942. — С. 67–74.
22. Студницька М. Релігійне малярство Павла Ковжуна та Михайла Осінчука: світоглядні моделі й особливості художнього стилю // Вісник Львів. нац. акад. мистецтв. — 2017. — Вип. 22. — С. 197–207. URL: https://lnam.edu.ua/files/Academy/nauka/visnyk/pdf_visnyk/22/17.pdf
23. Туроператор «Відвідай». URL: <https://vidviday.ua>.
24. Шевчук Л. Т. Соціальна географія: навч. посіб. — Київ : Знання, 2007. — 349 с.

25. Ghanem J. Conceptualizing «the Tourist»: A critical Review of UNWTO definition, 2017.
26. International Recommendations for Tourism Statistics, 2008. URL: https://unstats.un.org/unsd/publication/Seriesm/SeriesM_83rev1e.pdf#page=21
27. UNWTO. Glossary of Tourism Terms. URL: <https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms>
28. Бойківщина – ми бережемо минуле. URL: <https://www.boikomuseum.com>

УДК 338.48

ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ САНАТОРНО-КУРОРТНОГО ГОСПОДАРСТВА ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Соломія Мороз

*Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського,
Україна, м. Львів*

Стаття присвячена обґрунтуванню особливостей територіальної організації санаторно-курортного господарства Львівської області. Встановлено, що санаторно-курортне господарство регіону характеризується значними територіальними диспропорціями, що пов'язано із природно-ресурсним потенціалом районів. Здійснено аналіз нових адміністративних районів Львівської області та виявлено трійку лідерів, які спеціалізуються на наданні лікувально-оздоровчих послуг населенню – Дрогобицький, Стрийський та Яворівський. Визначено, що новий адміністративно-територіальний поділ регіону матиме достатньо позитивний вплив на розвиток регіонального санаторно-курортного господарства. Сучасна територіальна організація розвитку санаторно-курортного господарства на базі нового адміністративно-територіального устрою та сформованої мережі курортів є достатньо сприятливим чинником для розробки та впровадження модернізаційних заходів.

Ключові слова: санаторно-курортне господарство, санаторно-курортні заклади, бальнеологічні курорти, лікувально-оздоровчий туризм, Львівська область, туристичний кластер.

TERRITORIAL ORGANIZATION OF SPA INDUSTRY OF THE LVIV REGION

Solomiia Moroz

Ivan Boberskyi Lviv State University of Physical Culture, Ukraine, Lviv

The article is devoted to the substantiation of the peculiarities of the territorial organization of the spa industry of the Lviv region. It was established that the spa industry of the region is characterized by significant territorial disproportions, which is connected with the natural resource potential of the districts. An analysis of the new administrative districts of the Lviv region was carried out and three leaders were identified who specialize in providing health and wellness services to the population – Drohobytzkyi, Stryiskyi and Yavorivskyi. It was determined that the new administrative-territorial division of the region will have a sufficiently positive impact on the development of the regional spa industry. The modern territorial organization of the development of the spa industry based on the new administrative-territorial system and the formed network of resorts is a sufficiently favorable factor for the development and implementation of modernization measures.

Keywords: spa industry, spa and wellness facilities, balneological resorts, health and wellness tourism, Lviv region, tourist cluster.

Санаторно-курортне господарство є одним з пріоритетних напрямів розвитку внутрішнього та міжнародного в'їзного туризму в країні, одним з найбільш сталих видів туристичних ринків нашої держави. Закономірно, що тенденції розвитку світового туризму демонструють збільшення попиту на санаторно-курортні послуги та перетворюють цю сферу в одну з найприбутковіших галузей економіки. Санаторно-курортне господарство є невід'ємною частиною туристичного комплексу України, а також одним із пріоритетних напрямів формування соціальної політики держави. Розвиток вітчизняного санаторно-ку-

Наукове видання

Доктор філософії Олена Степанів: географ, краєзнавець, педагог

**Матеріали Міжнародного наукового онлайн-семінару,
присвяченого 130-літтю від народження ученої
(Україна, м. Львів, 20 грудня 2022 р.)**

Коректор, комп'ютерне верстання *Марія Хоминець*

Формат 60x84_{1/8}
Умовн. друк. арк. Наклад 50 прим. Зам.

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ДК № 3059 від 13.12.2007 р.

Друк ТзОВ «Простір-М»
Свідоцтво ДК № 5068 від 22.03.2016 р.
79000, м. Львів, вул. М. Скорика, 8
Тел.: (032) 261-09-05, e-mail: prostir.druk@gmail.com